

Evensong 14 juli 2019 Hooglandse kerk, Leiden

Galaten 5, 22-23 en Matteüs 25,14-30

Preek – *Bevrijding van de angst om te falen*

“Tenslotte kwam er nog een vierde dienaar bij de heer. Hij had drie talenten ontvangen. Hij sprak: ‘Heer, drie talenten kreeg ik uit uw handen. Ik was verheugd. ‘Kun je dat wel aan?’ vroegen ze thuis nog, maar ik sprak tot hen en zei: ‘Ik beschouw deze drie talenten meer als een uitdaging dan als een probleem. Maar zie: aldoende bleek het meer te zijn dan mijn schouders konden dragen. Ik heb gewerkt, gezwoegd, geploeterd, maar het leverde me niets op. En zie mij nu hier met lege handen staan. Het is niets geworden. Al uw talenten zijn in rook opgegaan.’ En de heer sprak: ‘Voortreffelijk, je bent een goede en betrouwbare dienaar. Ook al is het niets geworden, je bent over weinig getrouw geweest, over veel zal ik je aanstellen; wees welkom bij het feestmaal van je heer.’”

Lieve gemeente, toen ik de gelijkenis las, dacht ik: wat zou het aardig zijn geweest wanneer er naast de drie dienaren nog een vierde dienaar zijn opwachting had gemaakt op de manier als waarmee ik deze overdenking begon: een vierde dienaar, die met zijn talenten gewerkt en geworsteld heeft, maar zonder resultaat. Zou dat het verhaal niet veel vriendelijker hebben gemaakt, minder scherp, minder radicaal. En zou het daarmee niet zoveel beter aansluiten bij de ervaring van veel mensen.

Want dat is toch hoe het je kan vergaan: dat je veel, zo niet al je tijd, je krachten, je geld investeert om er uiteindelijk zo weinig voor terug te krijgen. De boer die buffelt, maar de consument die er niet voor betalen wil, het bedrijf dat bezuinigt op arbeidskrachten om maar bij de aandeelhouders in de gunst te blijven. Je probeert de sportvereniging nieuw leven in te blazen, de kerk een plaats van verdieping te laten zijn, de vrede in je familie te herstellen omdat het daar al jaren hommeles is. Maar het is tevergeefs.

Ja, natuurlijk, we weten ook wel: niet iedereen is alleen maar slachtoffer van de omstandigheden, soms doen mensen gewoon erg domme dingen... maar dan nog... En soms is er ook gewoon de botte pech: het briljante idee op de verkeerde tijd of de verkeerde plaats; het noodlot van alles wat onberekenbaar is. Niet alles van een mensenleven loopt uit op het happy end van het 'ze leefden nog lang en gelukkig'!

Melinda Gates (de vrouw van Bill 'Microsoft' Gates) sprak ooit over de oorzaken van succes: werken, durf, investeren, jazeker, het was allemaal waar, zei ze, “... but there is another essential ingredient of success, and that ingredient is luck – absolute and total luck”. Succes is ook een kwestie van geluk. En dat leek me een wijs woord.

Voor wie weinig geluk heeft, weinig heeft geoogst in zijn leven zou een vierde dienaar toch geweldig zijn geweest. Want tussen het succes van de eerste twee die hun investeringen verdubbeld zien en de mislukking van de derde die met zijn ene talent niets beters weet te doen dan het te begraven, zit toch nog wel iets meer. Waar is de nuance?

Niet voor niets had Bertold Brecht moeite met deze gelijkenis. Hij zag er toch vooral een bevestiging in van de kapitalistische moraal. Wie veel geld heeft, zal nog meer krijgen, en wie niets heeft zal uiteindelijk te gronde gaan. Het is de boodschap van de Franse econoom Thomas Piketty, waar ongetwijfeld veel waars in zit.

En toch: het gaat in deze gelijkenis werkelijk om iets heel anders dan een bevestiging van de kapitalistische moraal. Kijk, u moet weten: de bedragen die in dit verhaal genoemd worden – de talenten – dat zijn bedragen die zo duizelingwekkend hoog zijn dat iedere hoorder onmiddellijk snapte dat het hier niet om economie draait (1 talent = 6000 denarie en een denarie is een dagloon, dus 1 talent = 20 jaar werken – reken maar uit waar 5 talenten voor staan). In de gelijkenis gaat het om opbrengsten zo lachwekkend hoog, dat ze wel met een flinke scheut ironie verstaan moeten worden (woeker was trouwens volstrekt verboden in Jezus' dagen). U hoort wel: vanaf het begin trekt de gelijkenis de gewone dagelijkse, ook de economische werkelijkheid zó scheef, dat het wel over iets anders móet gaan, over een ander perspectief...

Ja, en wat zou dat dan kunnen zijn? Ik zou zeggen: Gaat het niet over de dingen die ons door God zijn toevertrouwd? De gaven die wij ontvangen uit zijn hand, de goede vruchten van de Geest, zoals Paulus ze noemt? Die dingen die zich merkwaardigerwijs vermeerderen als wij er mateloos van uitdelen en die verkommeren als wij hen wegstoppen in de aarde: het lef van de liefde, de kracht van de hoop, de durf om te vertrouwen. Dat enorme bedrag dat die talenten waard zijn, zelfs één al, kan bijna niet anders dan een ironisch en provocerend beeld zijn voor de ruimhartigheid waarmee een mens van alzo hoge bedeed is. Met andere woorden: God geeft ons goud in handen met die liefde, die hoop en dat vertrouwen. Mooi, natuurlijk, maar tegelijkertijd niet eenvoudig! De derde dienaar, die zijn talent in de grond verbergt, kan die ruimhartigheid niet aan. Het wordt hem teveel, de liefde, de hoop en het vertrouwen en hij wikkelt ze in doeken en begraaft ze diep in de aarde.

En nu begrijpt u misschien ook waarom hij in het verhaal zo hard wordt aangepakt. Het is niet omdat hij iets deed wat mislukte, niet omdat hij zich depressief voelde, een minderwaardigheidscomplex had, niet omdat hij jaloers was op zijn succesvolle collega's, niet omdat hij een geboren verliezer was, niet omdat hij lui was, kortom: een of meer van die menselijke trekjes had die wij allemaal hebben, want zo is het menselijk bestaan. Nee, hij wordt aangepakt omdat hij zich eerst een beeld maakt van zijn heer (een boos man) en zich daarna opsluit in de angst die dat beeld veroorzaakt. En daarmee krijgt hij als het ware waar hij zelf om gevraagd heeft. Het is een self fulfilling prophecy: bang als hij is dat zijn heer boos op hem zal worden, wordt deze ook boos op hem. Hij voorspelt wat hij zelf veroorzaakt. Misschien moet je dan het slot, van dat gejammer en tandengeknars, daarom zo lezen – niet als een objectief oordeel, maar eerder als het resultaat wanneer de liefde, de hoop en het vertrouwen angstig en diep wegstopt worden als onhaalbare grootheden waarover we bij voorbaat zeggen: ach, het zal wel niets worden... Misschien herken je daar iets van bij jezelf. Die keren dat je terugblijkt: als ik toen iets minder vanuit mijn angst, maar meer vanuit vertrouwen had gedacht/gehandeld, dan... ; als ik toen zus had gezegd, niet zo... hoe anders waren de dingen gelopen... Ja, die derde dienaar, vaak wordt zijn houding vertaald met: gij slechte en luie dienaar, maar dan kijken we er teveel naar vanuit onze calvinistische arbeidsmoraal... Het gaat niet om zijn luiheid, maar om zijn angstvalligheid, het gebrek aan durf en lef, het niet willen wagen.

Kortom: het gaat in deze gelijkenis niet om het geldelijk rendement (Brecht). Ook voor de liefde, de hoop en het vertrouwen geldt dat in het verleden behaalde resultaten geen garantie bieden voor de toekomst. Nee, het gaat om de durf je te bewegen in het licht van de goede gaven die je toebedeeld zijn. Wat doen ze met jou en wat doe jij er mee? Want in Gods ogen is het laatste woord over deze wereld nog niet gezegd. Ze kan telkens opnieuw beginnen waar mensen hun angsten laten varen en beginnen als vrije kinderen te leven. De liefde is niet bang voor risico (*L'amour, lui, n'a pas peur du risque*), vat de uitlegger Dupont deze gelijkenis samen.

Dus: als wij tijd vrijmaken om hier te komen, als wij hier vreemde woorden horen en in de

mond nemen, als we hier stilte zoeken in ons luidruchtige bestaan, als we hier verder kijken buiten de ogenschijnlijk aangeharkte paden van ons leven, als we hier tegen de stroom in leren zwemmen, als we hier de geest van de tijd verstaan en soms weerstaan, als we hier iets durven te zoeken wat zich elders niet laat vinden, dan nemen we dat risico van de liefde en van die andere vruchten van de Geest.

Dan durven we omdat Jezus zelf het ons heeft voorgedaan, dan durven we omdat er nog zoveel liefde, hoop en vertrouwen liggen te wachten om ingezet te worden. Beschouw die dingen als een talent. We ontvangen hen uit overvloed en ze willen ons dragen en inspireren om overvloedig en ruimhartig te leven. Hoe groot of klein de opbrengst van ons bestaan ook is, ja zelfs als de opbrengst – net als bij die toegevoegde vierde dienaar – soms niets (of vaker: ogenschijnlijk niets) voorstelt – voor elk mens dat zich laat bevrijden van de angst, geldt het woord van de gelijkenis: *‘Voortreffelijk, je bent een goede en betrouwbare dienaar. Over weinig ben je betrouwbaar gebleken, over veel zal ik je aanstellen; wees welkom aan het feestmaal van je heer’*.

Gebeden

De liefde is niet bang
voor risico
de hoop vreest de durf niet
en het vertrouwen
leeft van het lef;
trouwe God,
dat we dat gaan zien
en er naar gaan leven
dat is wat Jezus
ons heeft voorgedaan
en wij bidden u
laten wij zijn voetsporen
volgen
zijn leven hooghouden
zijn sterven zien
in het licht van de liefde
en zijn opstanding vieren
als de
door u gegeven mogelijkheid
dat wij het telkens weer
opnieuw kunnen gaan wagen
met wat u ons toevertrouwt.

Laten we dan
hoop brengen
waar geen uitzicht meer is
en laat ons hoop ontvangen
waar wij de toekomst
niet meer onder ogen
durven te komen.

Laten we dan
vertrouwen wekken
waar het leven is verziekt
door cynisme en achterdocht
en laat ons vertrouwen
groeien
waar wij het verloren hebben
door slechte ervaringen
en ontmoedigende
gebeurtenissen.

Laten we dan
liefde brengen
waar zij is vervangen
door kille cijfers
en harde feiten
waar rendement en efficiëntie
gaan boven menselijkheid
En waar ons de liefde
ontbreekt
door onze schuld
doordat we de dingen
op hun beloop lieten
omdat we niet
wilden kiezen
laat dan
elke dag weer
een nieuwe schepping zijn
omdat het nooit te laat
is om te beginnen met u.

Wees zo met ons
en hoor ons
als wij in stilte bidden...